

Gåsevogtersken ved brønden

Der var engang en ældgammel kone, som boede ude i en øde egn mellem bjergene i et lille hus og vogtede gæs. Rundt om var der en stor skov, og hver morgen rokkede den gamle kone derind på sine krykker. Så havde hun frygtelig travlt og var så flittig, som man ikke skulle have troet sådan en gammel en kunne udholde. Hun samlede græs til sine gæs, plukkede den vilde frugt, hun kunne nå, og bar det altsammen hjem på sin ryg. Man skulle have troet, at den tunge byrde havde trykket hende til jorden, men hun kom altid lykkelig og vel hjem. Når hun mødte nogen sagde hun venligt: "Goddag, sikken et dejligt vejr det er. Ja, I undrer jer nok over, at jeg slæber af sted med dette græs, men hver har sit at bære på." Folk holdt ikke af at møde hende og gik hellere en omvej. Hvis en bonde kom forbi med sin søn, sagde han sagte til ham: "Tag dig i agt for den gamle der, hun ved mere end sit fadervor. Det er en heks."

En morgen gik en smuk, ung mand gennem skoven. Solen skinnede, fuglene sang, en sagte vind viftede gennem løvet, og han var glad og i godt humør. Han havde endnu ikke mødt noget menneske, men pludselig fik han øje på den gamle heks, som lå på knæ på jorden og skar græs af med en segl. Hun havde allerede en hel mængde i sit tørklæde, og ved siden af det stod der to kurve fyldt med vilde pærer og æbler. "Hvordan kan du dog bære alt det, morlil?" spurgte han. "Det må jeg nu engang," svarede hun. "Rige folks børn behøver det ikke. Men bonden siger:

Vend dig ej om, vær ikke dum,
du ved jo godt, din ryg er krum,"

og da han blev stående og så på det, spurgte hun: "Vil I måske hjælpe mig? I har en rank ryg og unge ben, for jer vil det jo være en let sag. Mit hus er heller ikke langt herfra. Det ligger bagved bjergene på en hede, så I vil jo være der på et øjeblik." Den unge mand fik ondt af den gamle. "Min far er rigtignok en rig greve og ikke bonde," svarede han, "men for at vise dig, at det ikke alene er bønder, som kan bære noget, vil jeg tage din bylt for dig." - "Det var dejligt," sagde den gamle. "I må ganske vist gå en mils vej, men det kan jo heller ikke gøre jer noget. Men I må også bære æblerne og pærerne." Greven blev lidt betænkelig, da

han hørte, at vejen var så lang, men den gamle lod ham ikke slippe. Hun hængte bylten på ryggen af ham og gav ham kurven på armen. "Der kan I se, hvor let det går," sagde hun. "Å, det er nu slet ikke så nemt," svarede greven og bed sig i læben, "den bylt er jo så tung, som om den var fyldt med sten, og man skulle virkelig tro, at æblerne og pærerne var af bly. Jeg kan næsten ikke få vejret." Han havde mest lyst til at lægge det hele ned igen, men det ville den gamle dog ikke have. "Der kan man bare se," sagde hun hånligt, "sådan en ung fyr kan ikke bære det, som jeg så tit har måttet slæbe på. Det er nemt nok at komme med pæne ord, men når det bliver alvor, får piben nok en anden lyd. Hvad står I nu der og venter på, i stedet for at tage benene med jer. Der er virkelig ingen, som tager bylten fra jer." Så længe de gik på den flade vej, gik det nogenlunde, men da de kom op på bjerget, og stenene rullede under hans fødder, som om de var levende, kunne han ikke holde det ud længere. Sveden perlede på hans pande, og det løb ham det ene øjeblik koldt, det næste varmt ned ad ryggen. "Jeg kan ikke mere," sagde han, "jeg må hvile mig lidt." - "Ikke her," svarede den gamle, "når vi først er kommet hjem til mig, kan I hvile jer, men nu skal I skynde jer af sted. Man kan såmænd aldrig vide, hvad det kan være godt for." - "Nu bliver du nok grov," sagde greven og ville kaste bylten fra sig men han kunne ikke. Den sad som om den var vokset fast til hans ryg. Han vendte og drejede sig, men det hjalp ikke. Den gamle lo og sprang omkring på sine krykker. "Bliv nu ikke vred, hr. greve," sagde hun, "I er jo så rød i hovedet som en kalkunsk hane. Bær I kun tålmodigt jeres byrde. Når vi er kommet hjem, skal I få gode drikkepenge." Der var jo ikke andet for ham at gøre end at føje sig i sin skæbne og traske af sted efter den gamle. Hun blev stadig flinkere til bens, mens bylten blev tungere og tungere. Pludselig sprang hun op og satte sig ovenpå den, og hvor vindtør hun end så ud, var hun dog tungere end den tykkeste bondepige. Den unge mands ben rystede under ham, men når han ikke gik, slog den gamle ham over benene med en kvist og med brændenælder. Stønnende steg han op ad bjerget, og da han endelig nåede den gamles hus, var han ved at styrte om. Da gæssene fik øje på den gamle, slog de med vingerne, strakte hals og løb hende i møde, mens

de skreg: "Gæk, gæk, gæk." Bagefter dem kom et kvindemenneske, noget til års, stor og stærk men grim som arvesynden. "Er der hændt noget, siden I blev så længe borte?" spurgte hun den gamle. "Ikke noget ondt, min pige," svarede heksen, "tværtimod, den rare herre har båret min bylt for mig, og da jeg blev træt, tog han også mig på ryggen. Og vejen er slet ikke faldet os lang. Vi har haft det rigtig gemytligt." Så rutschede den gamle endelig ned, tog bylten og kurvene, og sagde venligt til den unge mand: "Sæt jer nu på bænken foran døren og hvil jer. I har ærligt fortjent jeres løn, og den skal også nok komme." Derpå sagde hun til gå se vogtersken: "Gå du hellere ind i huset, min pige, det er ikke passende, at du er alene med en ung herre. Man skal heller ikke lege med ild, og han kunne jo gå hen og forelske sig i dig." Greven vidste ikke, om han skulle le eller græde. "Det var en nydelig kæreste," tænkte han, "selv om hun var tredive år yngre, kunne hun dog ikke berøve mig min hjertefred." Imidlertid kælede den gamle for gæssene og klappede dem, som om de var børn, og så gik hun og datteren ind i huset. Greven strakte sig på bænken under et vildt æbletræ. Luften var så mild, rundt om bredte den grønne eng sig, oversået med kodriver, timian og tusinde andre blomster. En klar bæk rislede af sted, mens solen spillede på den, og de hvide gæs gik frem og tilbage eller pjaskede i vandet. "Hvor her er dejligt," tænkte greven, "men jeg er så træt, at jeg ikke kan holde øjnene åbne. Bare der nu ikke kommer et vindstød og blæser benene af mig, for de er så møre som svamp."

Da han havde ligget lidt og sovet, kom den gamle og rystede ham vågen. "Rejs dig op," sagde hun, "du kan ikke blive her. Jeg har ganske vist gjort det surt nok for dig, men jeg har dog ikke taget livet af dig. Nu skal du få din løn. Gods og guld behøver du jo ikke, her har du noget andet." Derpå gav hun ham en lille æske, som var skåret ud af en eneste smaragd. "Pas godt på den," sagde hun, "den vil bringe dig lykke." Greven var nu frisk og rask igen, takkede den gamle for den smukke gave og gik sin vej uden så meget som at se sig om efter den smukke datter. Da han var kommet et stykke bort, hørte han i det fjerne gæssenes lystige skrigen.

Greven måtte vandre tre dage i vildnisset, før han fandt ud af skoven. Han kom da til en stor by, og da ingen kendte ham, blev han ført ind i det kongelige slot, hvor kongen og dronningen sad på tronen. Han kastede sig på knæ, tog smaragdæskan op af lommen og lagde den for dronningens fødder. Hun bød ham stå op, og han

rakte hende æskan, men næppe havde hun åbnet den, før hun faldt om som død. Greven blev grebet af tjenerne og skulle føres i fængsel, men da slog dronningen øjnene op og råbte, at de skulle slippe ham og gå ud af stuen allesammen. Hun ville tale alene med ham.

Da de var gået, gav dronningen sig til at græde og sagde: "Hvad nytter al den glans og pragt, som omgiver mig. Hver morgen vågner jeg lige bedrøvet. Jeg har haft tre døtre, og den yngste var så dejlig, at det var et under. Hun var hvid som sne, rød som æbleblomster, og hendes hår lyste som solen. Når hun græd, faldt der ikke tårer, men perler og ædelstene fra hendes øjne. Da hun var femten år gammel lod kongen dem alle tre komme frem for sin trone. I skulle have set, hvor folk gjorde store øjne, da den yngste kom ind. Det var som om solen brød frem. Så sagde kongen: "Jeg ved ikke, når min sidste time slår, og i dag vil jeg bestemme, hvad I skal have når jeg er død. I holder allesammen af mig, men den, som holder mest af mig, skal have det bedste." Hver mente jo, at hun holdt mest af ham. "Kan I ikke på en eller anden måde udtrykke, hvor meget I holder af mig," sagde kongen, "så kan jeg se, hvad I mener." - "Jeg holder så meget af dig som af det sødeste sukker," sagde den ældste. "Jeg holder så meget af dig som af mine smukkeste kjole," sagde den anden. Den yngste sagde ikke noget. "Hvor meget holder du så af mig, min lille pige?" spurgte kongen. "Jeg ved det ikke," svarede hun, "jeg kan ikke sammenligne min kærlighed med noget." Men kongen ville have, at hun skulle sige noget. Til sidst sagde hun: "Den dejligste mad smager mig ikke uden salt. Jeg holder så meget af dig som af salt." Kongen blev rasende og sagde: "Når du holder så meget af mig som af salt, skal din kærlighed også blive belønnet med salt." Han delte nu riget mellem de to ældste. Derpå blev der bundet en sæk med salt på ryggen af vores yngste, og to karle måtte føre hende ud i den store vilde skov. Hvor har vi dog ikke tigget og bedt kongen om nåde, men han lod sig ikke formilde. Den stakkels pige græd og græd, da hun skulle bort fra os, og hele vejen blev oversået med perler, som faldt ned fra hendes øjne. Senere fortrød kongen sin store hårdhed og lod hele skoven gennemsøge, men hun var ikke til at finde. Når jeg tænker på, at de vilde dyr måske har ædt hende, bliver jeg ganske ude af mig selv af sorg. Undertiden håber jeg på, at hun endnu er i live og har gemt sig i en hule eller fundet et hjem hos gode mennesker. Men tænk, da jeg åbnede eders

smaragdæske, lå der en af de perler, som faldt fra min datters øjne, og I kan forstå, hvad for et indtryk det har gjort på mig. Nu skal I fortælle mig, hvorfra I har den perle." Greven fortalte nu, at han havde fået den af en gammel kone ude i skoven. Han havde ikke været rigtig hyggelig ved hende og troede nok, at hun var en heks. Deres barn havde han hverken set eller hørt noget til. Kongen og dronningen besluttede imidlertid at opsøge den gamle. De tænkte, at der, hvor perlen kom fra, måtte de også kunne få noget at vide om deres datter.

Den gamle sad imidlertid ude i sit lille hus ved sin rok og spandt. Det var allerede blevet mørkt, og stuen blev kun svagt oplyst af en spån, der brændte henne på skorstenen. Pludselig blev der larm udenfor, gæssene kom hjem fra engen, og man hørte deres hæse skrig. Lidt efter kom også datteren ind, men den gamle sagde knap goddag til hende og nikkede bare lidt med hovedet. Datteren satte sig nu hen til sin rok og drejede tråden så flinkt som en ung pige. I to timer sad de og spandt uden at sige et ord. Så var der noget, som raslede henne ved vinduet, og to skinnende øjne gloede derind. Det var en gammel natugle, og tre gange skreg den "Uhu." Den gamle drejede hovedet lidt henimod den og sagde så til datteren: "Nu er det på tiden, at du går ud og gør dit arbejde."

Så rejste hun sig og gik langt ud over engen, helt ind i dalen. Der kom hun til sidst til en brønd, hvorved der stod tre gamle egetræer. Månen var stor og rund dukket op bag bjergene, og det var så lyst, at man kunne se at finde en knappenål. Så tog hun en hud af, der lå over hendes ansigt, bøjede sig ned over brønden og begyndte at vaske sig. Da hun var færdig, dyppede hun huden i vandet og lagde den så på engen, for at den skulle tørre i måneskinnet. Men hvor var hun dog forvandlet. Da hun tog den grå paryk af, vældede sølvgyldne lokker frem og hang ned om hende som en kappe. Øjnene strålede som himlens stjerner, og kinderne havde æbleblomsternes fine rødme.

Men den smukke pige satte sig bedrøvet ned og græd. Den ene tåre efter den anden trillede ud af hendes øjne og faldt ned på jorden. Hun sad der længe, men pludselig hørte hun, at grenene raslede i træet. Hun sprang op, hurtigt som et rådyr, der hører jægerens skud. Der gik netop en sky for månen, og i et nu havde pigen fået sin gamle hud om sig og forsvandt som et lys, der slukkes af vinden.

Skælvende som et espeløv løb hun hjem. Den gamle stod udenfor døren, og pigen ville fortælle hende, hvad

der var sket, men hun smilede venligt og sagde: "Jeg ved det altsammen." Derpå førte hun hende ind i stuen og tændte en ny spån. Hun satte sig ikke til at spinde igen, men tog en kost og begyndte at feje og skure. "Her må være rent og pænt," sagde hun. "Men hvorfor begynder du så sent på sådan noget," sagde pigen, "hvad skal der ske?" - "Ved du, hvad klokken er?" spurgte den gamle. "Det er ikke midnat endnu," svarede pigen, "men den er over elleve." - "Tænker du slet ikke på, at i dag er det tre år siden, du kom," spurgte den gamle, "men nu er det forbi, nu kan vi ikke længere blive sammen." Pigen blev forskrækket. "Vil I nu forstøde mig," sagde hun, "jeg har hverken slægt eller venner, som jeg kan bede om hjælp. Jeg har gjort alt, hvad I har sagt, og I har altid været tilfreds med mig. Send mig dog ikke bort." Den gamle ville ikke sige pigen, hvad der skulle ske. "Jeg kan heller ikke være her længere," sagde hun, "her må være pænt rent allevegne, når jeg drager bort. Forstyr mig ikke i mit arbejde, og vær bare ikke bekymret. Du skal nok få tag over hovedet, og du vil også blive tilfreds med den løn, du får." - "Sig mig dog nu, hvad der skal ske," bad pigen. "Jeg har sagt til dig, at du skal lade være med at forstyrre mig," sagde den gamle, "ti nu stille og gå ind i dit værelse, tag huden af og tag den silkekjole på, som du var iført, da du kom til mig. Vent så derinde, til jeg kalder på dig."

Nu må jeg igen fortælle om kongen og dronningen, som var draget af sted med greven for at lede efter den gamle. Om natten kom greven bort fra dem i skoven og måtte gå videre alene, og næste dag syntes han, at han var på den rigtige vej. Han gik videre, til mørket faldt på, så klatrede han op i et træ for at blive der om natten, for han var bange for at fare vild. Da månen lyste klart over engen fik han øje på en skikkelse, som kom ned ad bjerget. Han så straks, at det var den gåsevogterske, han havde set hos den gamle, skønt hun ingen pisk havde i hånden. "Der kommer hun jo," råbte han, "har jeg først den ene heks, skal jeg også nok få fat i den anden." Men hvor forbavset blev han ikke, da hun tog huden af og vaskede sig i brønden. Det gyldne hår faldt ned om hende, og han syntes, hun var den dejligste kvinde, han havde set. Han vovede næppe at ånde, men han bøjede sig så langt frem, han kunne, og så ufravendt på hende. Om han nu bøjede sig for langt frem eller noget andet er skyld i det, nok er det, pludselig knagede grenen, og i samme øjeblik kastede pigen huden over sig, sprang af sted som en rå, og da månen i det samme gik bag en sky, kunne han

ikke se, hvor hun blev af.

Næppe var hun forsvundet, før greven klatrede ned af træet og skyndte sig efter hende. Han havde ikke gået ret længe, før han i mørket så to skikkelser komme vandrende over engen. Det var kongen og dronningen, som i det fjerne havde set lyset fra den gamles hus og var gået efter det. Greven fortalte dem nu, hvad han havde set ved brønden, og de tvivlede ikke om, at det havde været deres tabte datter. Glade gik de videre og kom snart til det lille hus. Gæssene sad udenfor og sov, med hovedet under vingerne, uden at røre sig. Da de kiggede ind ad vinduet, så de den gamle sidde ganske stille og spinde. Hun vendte sig ikke om, men sad og nikkede med hovedet. Der var så rent i stuen, som om lygtemændene boede der, og de har aldrig støv på fødderne. Men deres datter så de ikke noget til. Da de havde stået og kigget lidt derind, tog de mod til sig og bankede på ruden. Den gamle lod til at have ventet dem, rejste sig og råbte venligt: "Kom kun ind, jeg kender jer godt." Da de var kommet ind i stuen sagde hun: "Den lange vej kunne I have sparet jer, hvis I ikke for tre år siden så uretfærdigt havde forstødt jeres gode, kærlige barn. Hun har ikke taget skade. Hun har i tre år vogtet gæs, men deraf har hun ikke lært noget ondt, hun har bevaret sit rene hjerte. Men I er nu blevet straffet nok ved den angst, I har måttet udstå." Derpå gik hun hen til pigens værelse og kaldte på hende. Og da døren åbnede sig, trådte prinsessen ud i sin silkekjole, med sit gyldne hår og sine strålende øjne, dejlig som en engel fra himlen.

Hun faldt sin far og mor om halsen og kyssede dem, og de græd allesammen af glæde. Den unge greve stod ved siden af, og da hun så ham, blev hun blussende rød som en mosrose, hun vidste ikke selv hvorfor. "Hvad skal jeg nu give dig, mit barn," sagde kongen, "jeg har jo givet mit rige bort." - "Hun behøver ikke noget," svarede den gamle, "jeg giver hende de tårer, hun har grædt for eders skyld, det er perler, hvis lige man ikke finder i havet, og de er mere værd end hele eders rige. Og til løn for hendes tjeneste giver jeg hende mit hus." Da den gamle havde sagt det, forsvandt hun. Det knagede og bragede i væggene og pludselig var huset forvandlet til et prægtigt slot, bordet stod dækket og tjenerne løb frem og tilbage.

Historien er længere endnu, men min bedstemor, som har fortalt mig den, havde en svag hukommelse og havde glemt resten. Men jeg er ganske sikker på, at den smukke prinsesse blev gift med greven, og at de har levet lykkeligt sammen der på slottet, så længe

Gud har givet dem lov til det. Hvorvidt de snehvide gæs har været piger (der er ingen som behøver at føle sig stødt), som den gamle har taget til sig, og som nu fik deres menneskelige skikkelse igen, og tjente den unge dronning, ved jeg ikke bestemt, men jeg tror det dog. Så meget er vist, at den gamle ikke var en heks, som folk troede, men en klog kone, som var god og hjælpsom. Sandsynligvis har det også været hende, der ved prinsessens fødsel gav hende den evne at græde perler i stedet for tårer. Nu til dags sker sådan noget ikke mere, ellers kunne de fattige nemt blive rige.

* * *